

'De Duitse taal is mijn gereedschap'

Vertalers Lotte Hammond en Ralph Aarnout over hun werk

Achtergrond - 9 oktober 2024 - Auteur: Marja Verburg

Omdat het 10 oktober de Dag van de Duitse Taal is, spraken we twee vertalers over hun vak. Lotte Hammond vertaalt naar het Duits, Ralph Aarnout naar het Nederlands. Voor beiden was vertaler worden al vanaf hun jeugd een roeping en allebei hebben ze veel moeite moeten doen om met vertalen hun brood te verdienen. Maar het is hen gelukt. Dat het Duits en het Nederlands dicht bij elkaar liggen, helpt bij hun werk, zeggen ze. “Maar het is ook een grote valkuil.”

De Oostenrijkse [Lotte Hammond](#) had een paar jaar geleden een bijbaan waarbij ze om 4 uur 'smorgens artikelen uit Nederlandse kranten moest vertalen en samenvatten. Deze persoverzichten werden naar mediaredacties gestuurd. “Ik zat daar in alle vroegte en ineens lachte vanuit zo'n krant Raoul de Jong me toe,” vertelt ze aan de telefoon. De Nederlandse schrijver had 'Jaguarman' gepubliceerd, een zoektocht naar zijn Surinaamse wortels, kolonialisme en voorouders met bovennatuurlijke krachten. “Ik was al bezig geweest met Suriname en postkolonialisme”, zegt Hammond. “Toen wist ik: 'Dit boek, dat wil ik vertalen'.”

Hammond had al vaker Nederlandse boeken gepitcht bij Duitse uitgevers en steeds weer gemerkt dat het heel moeilijk is er tussen te komen in de vertaalwereld. De meeste uitgevers werken met vertalers die ze kennen, legt ze uit. “Het is voor hen een groot risico als je een *no-name* bent. Er is vaak ook geen tijd voor een proefvertaling.” Toch besloot ze het met 'Jaguarman' opnieuw te proberen.

Van De Jongs uitgever hoorde ze dat er nog geen Duitse vertaler voor het boek was. “Toen moest ik hem zelf benaderen.” Ze stuurde hem een lange mail. Dat vond ze behoorlijk spannend. “Maar hij schreef me terug: 'Lotte Hammond, je bent een geschenk uit de hemel.' Het bleek de perfecte timing.” De Jong was net benaderd door een Franse uitgever en dacht ook over Duitsland na. “We hebben samen argumenten bedacht waarom het boek in het Duits vertaald moest worden.”

Het duurde nog meerdere jaren voordat Hammond een Duitse uitgever vond die

interesse had. Inmiddels heeft ze ook andere Nederlandse boeken vertaald, is ze geaccrediteerd bij het Nederlands Letterenfonds en hoeft ze niet meer zelf de boer op. Ze krijgt nu aanvragen om boeken te vertalen.

Puberneiging

[Ralph Aarnout](#) had al van jongs af aan “de onbedwingbare neiging met taal bezig te zijn”, vertelt hij telefonisch aan Duitslandweb. “Ik kan geen leukere en intensievere manier bedenken om met taal bezig te zijn dan door te vertalen.” Waarom hij bij het Duits uitkwam, weet hij niet meer precies. “Misschien vanuit een puberneiging me af te zetten op de middelbare school. Daar lazen de meesten Engelse en Amerikaanse schrijvers en ik dacht: er is toch wel meer?” Ook was hij al jong gegrepen door de Oostenrijkse toneelschrijver Thomas Bernhard, vertelt hij.

'Nederlandse uitgevers weten heel goed wat er in Duitsland verschijnt, mede door het systeem met literaire agenten'

Toch ging hij geen Duits, maar Nederlands studeren. Hij dacht dat hij daar meer mee kon. “Ik ben tijdens mijn studie wel Duits blijven lezen.” Ook liep hij stage in Berlijn en werkte hij een jaar in Wenen. Toen hij besloot het literair vertalen serieus aan te pakken, is hij de vertalersvakschool gaan doen. Al zeggen Hammond en Aarnout allebei dat het allerbelangrijkste is een netwerk op te bouwen, contacten met andere vertalers te zoeken, feedback te vragen. “Als mensen in het wereldje je kennen, kunnen ze je tippen”, zegt Aarnout. Zo kom je via-via aan opdrachten.

Zelf boeken pitchen heeft in Nederland niet zoveel zin, blijkt uit Aarnouts ervaringen. “Nederlandse uitgevers weten heel goed wat er in Duitsland verschijnt, mede door het systeem met literaire agenten. Die benaderen uitgevers. Het zijn meestal de Nederlandse uitgeverijen die bepalen wat verschijnt.” Aarnout noemt ook het Nederlands Letterenfonds. “Dat is een belangrijke factor. Zij geven subsidies en die maken veel vertalingen mogelijk.”

De Dag van de Duitse taal vindt op 10 oktober plaats in heel Nederland. De dag is een initiatief van de Actiegroep Duits, die bestaat uit de Duitse ambassade in Den Haag, de Nederlands-Duitse Handelskamer, het Goethe Instituut Nederland, de Zentralstelle für das Auslandsschulwesen en het Duitsland Instituut Amsterdam. [Lees meer](#)

'Luchtig, losjes, als een gesproken tekst'

Over de vraag wat ze mooi vindt aan de Duitse taal, moet Hammond even nadenken. "Het is mijn gereedschap. Daar slijp ik voortdurend aan, er is altijd weer wat te verbeteren." Even later zegt ze: "Ik ben graag vertaler omdat de andere taal me zo goed bevalt. Het is met Duits misschien liefde op het tweede gezicht. Duits kan zeer efficiënt zijn."

De Oostenrijkse vertaalt niet alleen vanuit het Nederlands, maar ook vanuit het Engels en Spaans. "Het maakt wel verschil vanuit welke taal je vertaalt. Nederlands ligt dicht bij Duits, daardoor gaat vertalen sneller. Maar het is ook een grote valkuil. De Nederlandse syntaxis is anders. Als je die vertaalt, wordt de Duitse zin te lang." De Duitse zin te lang? Is het niet juist andersom? "Nee, in het Nederlands heb je veel *Relativsätze*. betrekkelijke bijzinnen. In het Duits worden dat bijzinnen, of je moet er bijvoeglijke naamwoorden van maken, maar dan is de zin anders. In het Nederlands loopt zo'n zin goed, luchtig, losjes, als een gesproken tekst. In het Duits verlies je dat."

Ze stuurt per mail een voorbeeldzin uit 'Jaguarman', waarin ze de *Relativsätze* heeft gemarkeerd: "Jaguarman, als de wildernis gelijk het leven zelf is, dan heb ik wat ik op mijn beste momenten over het leven gevoeld heb in het regenwoud bevestigd gezien: het leven is een wonder, iets wat ons goed is gezind, als je begrijpt dat de obstakels die het jouw kant opstuurt, bedoeld zijn om jou te laten dansen."

In plaats van een wat letterlijkere vertaling: "*Jaguarman, wenn die Wildnis eine Allegorie für das Leben selbst ist, dann habe ich im Regenwald eine Bestätigung für das gefunden, was ich in den besten Momenten meines Lebens gespürt habe: Das Leben ist ein Wunder, etwas, das uns gut gesinnt ist, wenn man versteht, dass die Hindernisse, die es uns in den Weg legt, eine Aufforderung zum Tanzen sind*" vertaalde Hammond uiteindelijk: "*Jaguarman, wenn die Wildnis eine Allegorie für das Leben selbst ist, dann habe ich im Regenwald eine Bestätigung für mein allerschönstes Lebensgefühl gefunden: Das Leben ist ein Wunder, es meint es gut mit uns, wenn wir verstehen, dass die Hindernisse, die es uns in den Weg legt, eine Aufforderung zum Tanzen sind.*"

"Een deel van 'wat ik op mijn beste momenten over het leven gevoeld heb' gaat verloren", legt Hammond in haar mail uit. "Maar uiteindelijk vonden mijn redactrice en ik dan toch dat zo de kern van deze zin beter naar voren komt."

'We hebben het Nederlands een beetje opgerekt'

Aarnout worstelt andersom juist met de lange zinnen van sommige Duitse

schrijvers. “Het is interessant hoe gemakkelijk je in het Duits lange en complexe zinnen kunt maken. Daar stelt de grammatica je toe in staat. De Duitse cultuur is er ook meer naar”, zegt hij. Soms moet je daar in het Nederlands wat anders van maken. “Het is de uitdaging om zo’n zin niet in tweeën te hakken. Je doet de stijl daarmee ook geweld aan.”

‘Het is de uitdaging om zo’n lange Duitse zin niet in tweeën te hakken. Je doet de stijl daarmee ook geweld aan’

Samen met Anne Folkertsma vertaalde hij ‘Hoogteroes’, van historicus Harald Jähner, over Duitsland in de periode tussen beide wereldoorlogen. “Jähner schrijft hele lange zinnen. Opknippen is vaak lastig door de manier waarop hij zijn betoog opzet. Dan mis je de aansluiting met de volgende zin.” In het Nederlands moet je woorden soms op een andere plek in een zin zetten dan in het Duits, legt Aarnout uit, maar daardoor sluit die niet meer precies aan op de volgende zin. “Het is een worsteling om dan de redenering in stand te houden en er toch levend Nederlands van te maken.” Maar het is gelukt, zegt Aarnout. “En dan ben je trots. We hebben het Nederlands een beetje opgerekt. We hebben voor de vertaling de redenering niet overzichtelijker gemaakt. We hebben er langere zinnen van gemaakt zonder dat het te moeilijk werd.”

Pietluttig

Zijn er eigenlijk verschillen tussen hoe Nederlanders en Duitsers naar hun taal kijken? “Ik kan daar alleen beroepsmatig wat over zeggen”, aldus Hammond. Ze denkt dat er in Duitsland preciezer naar teksten wordt gekeken. Al weet ze dat niet zeker, voegt ze er direct aan toe. “Ik heb wel boeken uit het Nederlands vertaald en daar zaten dan soms nog dingetjes in die een lector eruit had moeten halen.” Lachend: “Ik heb ook wel van anderen gehoord dat Nederlandse schrijvers Duitse vertalers vrezden omdat die zo pietluttig zijn.”

Andersom haalt ook Aarnout nog wel eens slordigheden uit Duitse boeken die hij vertaalt, zegt hij. “Duitsers zijn wellicht wat grondiger. Of dat dacht ik vroeger”, zegt hij. “Maar ook bij Duitse uitgeverij is de druk door bezuinigingen groter geworden.” In de praktijk blijken Hammond en Aarnout bij hun vertalingen met ongeveer evenveel lectoren, redacteuren en correctierondes te maken te hebben.

Die redacteuren en correctierondes zijn heel belangrijk, benadrukt Hammond. “Ik heb gemerkt hoeveel dat oplevert, hoeveel beter een tekst daardoor wordt. Dan krijg je kriebels in je buik.”

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/61088/de-duitse-taal-is-mijn-gereedschap>